

GELİBOLU

YENİLMEZLERİN YENİLDİĞİ YER

ROMAN

İSMAİL BİLGİN

BİRİNCİ BÖLÜM

Bir Gün Bin Yıl Gibi

Limni'nin volkanik tepelerini katır tırnakları sarı çiçeklere bezemişti. Gündüzleri bu tepelerdeki sarı rengin yerini, geceleri endişeden ve heyecandan uzak, kireç badanalı, taş evlerden süzülen ölgün ışıklar alıyordu. Limana yakın yerlerden yükselen insan sesleri, Mondros Limanı'nda demirlemekte olan zırhlıların, kruvazörlerin, gambotların, mayın arama motorlarının seslerine karışıyordu. Deniz yüzeyine limanda bekleyen gemilerin ışıkları vuruyor, Limni'yi bir ışık ve ses cümbüşüne çeviriyordu. Gemiler... Öyle çoktular ki bir Rum balıkçı bu tablo üzerine, "Gemilerden, suyun üstü bile görünmüyor," demişti. Haklıydı... İlk önceleri, askerlere meyve, sebze ve balık satmak için kayıklarıyla gemilerin arasında dolaşabilen ada sakinleri, son zamanlarda bir kayığın geçebileceği boşluğu dahi bulamıyor, umdukları satışı yapamıyorlardı. Birleşik donanmanın muazzam gücünü gördükçe yıllardır, iyi kötü beraber yaşadıkları Türklere acımdan kendilerini alamıyorlardı. Adadaki Türkler ise gemilere baktıkça endişeleniyor, kendilerine sormadan edemiyorlardı:

"Bu güce, Osmanlı Devleti dayanabilir mi?"

Dünyada ne kadar savaş gemisi varsa hepsi burada toplanmıştı sanki. Sadece Limni'de mi, hemen karşıda yer alan Somaki, Gelibolu Yarımadası'nın ucundaki Bozcaada, İmroz ve Sema-direk adalarında da çok sayıda gemi vardı.

Türkler, donanma tarafından çember içine alınmış, ateşten duvarlarla çevrilmiş çaresiz kurbanlara benziyordu. Ateşle savaşacaklar mı, yoksa intihar mı edeceklerdi? Bu sorunun cevabı çok yakında belli olacaktı.

Limanda hummalı bir hazırlık vardı. Kurulan yük aktarma vinçleri gemiden gemiye durmadan bir şeyler taşıyordu. Kruvazörlere ve çıkarmada kullanılacak layterlere malzeme paketleri, cephaneler yükleniyordu. Adada ne kadar su kabı, fıçı varsa satın alınmıştı. Ada halkının en büyük yardımcısı olan eşek, katır ve atların zorla satın alınması, öfke selinin daha da büyümesine sebep oluyordu.

Bir aydır süren hazırlıklar, son zamanlarda yoğunluk kazanmış, özellikle yiyecek ve hayvan alımı son aşamaya gelmişti; Limni Adası o eski zeytin yalnızlığına, firuze güzelliğine pek yakında yine kavuşacaktı. Ada halkı, kalabalığı, hele son dört beş aydır yaşadıkları bu asker kalabalığını hiç mi hiç seve-mişti. Onlar, sayıları az da olsa, Türklerle beraber mavi denizin ortasında yıllardır mayaladıkları birlikteliği özler olmuşlardı. Bağlarını çapalamalı, denize attıkları ağları, zeytinlerini toplama-lı, mahzenlerde yillanan şaraplarını satmanın yolunu bulmalıydılar... Aslında, iki milletin yıllarca sürdürdükleri birlik-teliğe rağmen törpüleyemediği soğukluk hâlâ devam ediyordu. Rumların ve Türklerin birbirinden uzak duruşu gemilerin ve askerlerin adaya gelişiyle daha da belirginleşmişti. Rumlar, bu soğukluğu saklama niyetinde değillerdi. Adaya gelen asker ve subaylara her türlü lojistik yardımı yapıyor, kılavuzluk hizmetleri veriyor, üstelik bu hizmetleri paraya ve geçim kaynağına dönüştürmeyi de çok iyi biliyorlardı. Zor zamandaki fırsatçı

tüccarlar gibi davranıyorlardı. “Koca Osmanlı” mağlup edilip İtilaf Kuvvetleri İstanbul’a ulaşırsa normal gelirlerinin kat be kat üstünde bir kazanç bekliyorlar ancak bu düşünceyi açıktan açığa dillendiremiyorlardı...

Adadaki Türkler ise şaşkındı. Ne yapabileceklerini, nasıl hareket edebileceklerini bilemiyorlardı. Onlar, etraflı aslanlarla çevrili bir ceylanın ürkekliğini yaşıyorlardı. Sadece ve sadece günlük geçimlerini idame ettirmeye, Rumlarla sürtüşmemeye gayret ediyorlardı. Son on gündür, Türklerin gece sokağa çıkmaları yasaklanmıştı fakat gündüzleri adanın tepeliklerinde serbestçe dolaşan çobanlar limandaki gemi sayısını Türk casuslarına bildirebiliyorlardı. Bu yardımın dışında ellerinden bir şey gelmiyor, sabır ve endişe içinde bekliyorlardı...

*

Mondros Limanı’nda demirli ve gambotlarla çok iyi korunmakta olan Queen Elizabeth Zırhlısı’nın toplantı salonunda, dikedörtgen masanın etrafına sıralanan generaller, yapacakları çıkarmanın ayrıntılarını konuşuyorlardı. Mart ayında gerçekleştirilen toplantıların aksine daha dikkatliyidiler. Yine de içlerinde yer etmiş olan başaramama duygusuna zaman zaman kapılmaktan kendilerini alamıyorlardı...

Elmacık kemikleri çıkık, ince yüzlü ve şair ruhlu General Ian Hamilton tam karşısında oturmakta olan 29. Tümen Komutanı Hunter Weston’a gülümsedi:

“Kapıyı kırmak için kullanılacak koçbaşı sensin. Çünkü en iyi eğitilmiş deniz piyadelerimiz senin emrinde. X kumsalına¹ ayak basınca çok hızlı hareket etmelisin. İşin tepelere, özellikle Ahitepe’ye² ilerlemek olacak. Senden sonra karaya ayak basan-

1 İkiz Koyu

2 İngilizlerin Alçıtepe’ye verdiği isim

lar, arka emniyetini sağlayacaklar. Anzak Kolordusu Komutanı Birdwood ise Kabatepe'ye çıkacak. Burası saldırı için gayet elverişli. Önünde geniş bir ova bulunuyor. Ovası takip ederseniz, Maydos'a kadar giderseniz. Sen güneyden, Birdwood kuzeyden ilerleyip kuvvetlerinizi birleştirdiğinizde, rahatlıkla Türkleri arkalarından çevirebiliriz. Böylece, çıkarmanın amacına ulaşmış oluruz.”

“Ya Türkler?” diye sordu Hunter Weston.

“Onlara güzel sürprizlerimiz var. Albay Rue komutasındaki Fransız birlikleri Anadolu yakasına göstermelik bir çıkarma yapacak. Aynı gösteriyi Saroz Körfezi'nin Bolayır Sahili'ne de yapacağız... Yedi yere birden çıkacağız. İkiisi bizim için çok önemli olacak:

- 1- Seddülbahir mıntikasına yapılacak olan çıkarma,
- 2- Kabatepe'ye yapılacak olan çıkarma...

Bu iki çıkarmada kayıplarımız çok olabilir. Can kaybı olacak diye planlarda hiçbir değişiklik yapılmayacak. Kararlılıkla hareket edilecek. Olabilecek kayıpları şimdiden kabulleniyoruz.”

Bu son cümle, komutanların merak ettiği, sormaya kalktığı bütün sorulara bir cevap niteliğindedir. Yani Hamilton, “Benim hiçbir şey umurumda değil, ne can ne de mal kaybı... Yeter ki siz Yarımada'ya tutunun ve Ege Denizi'ne sokulmuş bu karanın içerisine doğru ilerleyebilsin,” demek istiyordu. İnce ruhlu, duygulu, şair olan birinin, sorulabilecek birçok soruyu, ustaca engellediğini gören Birdwood içinden, “Bravo Ian!” dedi. “Bravo!”

Akdeniz Seferi Kuvvetler Komutanı General Ian Hamilton ise masanın etrafındaki subaylara tatlı bir gülümsemeyle bakıyordu. Usulen sordu:

“Sorusu olan var mı?”

Tebessümü hâlâ devam ediyordu. Sorusu olan yoktu. Artık neyi sorabilirlerdi ki? Kum saati tersine çevrilmiş, zamanın eriyip yittiğini gösteren kum taneleri diğer hazneye bir bir düşmeye başlamıştı. Sorular için artık çok geçti. Masanın etrafındaki subayların hepsi böyle düşündüğünden sustular. Ayağa kalkan Hamilton son sözü söyledi:

“Pekâlâ beyler! Şimdi yeni bir Truva Efsanesi yazmak için hazırlanalım. Şunu da bilmenizi isterim ki bugün bir efsane yazılacaksa onu ancak sizler yazabilirsiniz. Buna bütün kalbimle inanıyorum. Tanrı bizi koruyacaktır..”

Hazır olda duran Birdwood, “İşte şimdi bu sözlerinle az önce söylediklerin tezada bulandı Ian Hamilton. Önce ‘Kayıplar önemli değil’, sonra da ‘Tanrı bizi koruyacaktır’ diyorsun. Eminim ki Türkler de ‘Tanrı bizi koruyacak’ diyorlardır. Kararlılığının yanında Tanrı’nın korumasını istemek hâlâ bir şeylerden çekindiğinin işareti. Bu çekingenlik, Mart ayındaki başarısızlıktan kalan bir tortu mu?” diye düşündü.

Bugün, tarihin uzun ve karanlık dehlizlerin birinde kalmış olan efsaneye tutunmaya çalışanlar, yeni bir efsane yazmak isteyenler, eski efsaneyle günümüze kadar uzatılmış bir köprüden geçmeye hazırlanıyorlardı. Çok güçlü olsalar da aslında o köprüden geçebilecek olmanın tedirginliğini iliklerinde hissediyorlardı.

*

Akşamüstü son hazırlıkların yapıldığı sırada deniz eri Leslie, ailesine mektup yazıyordu:

Bir süreden beri Bozcaada'dayız. Burası küçük bir ada. Her yerde üzüm bağları var. Bizimkiler bağların arasına bir havalimanı yapmışlar, her gün uçaklarımız inip kalkıyor. Devamlı Türkleri gözlüyorlar. Biliyoruz ki Türkler de bizi göz hapsinde tutuyor...

Yenilmez dediğimiz donanmamızın geçemediği yerin, Çanak-kale Boğazı'nın hemen ağzındayız. Gelibolu Yarımadası'nın ve Anadolu yakasının irili ufaklı tepelerini rahatlıkla görebiliyoruz. İda Dağı³ bütün heybetiyle karşımızda duruyor. Antik Truva kenti de yanbaşımızda. Bu topraklar tarih, efsane ve sır dolu... Şu an sakinliğin hüküm sürdüğü ve baharın geldiği bu yerler, en kısa zamanda belki cehennemvâri bir savaşa şahit olacak. Fakat biliyoruz ki zafer eninde sonunda İngiltere'nin ve Fransa'nın olacak! Boğazı geçememek bizi ümitsizliğe düşürmedi. Aksine bildik! Komutanlarımız "Topyekün bir savaşa gireceğiz," diyorlar. Karadan, havadan, denizden hatta deniz altından da saldıracakmışız. Bu tür bir savaş dünyada ilk defa olacakmış. Türklerin hayatta kalma şansları hiç yokmuş. Zaten cephaneleri de çok azmış. Moralleri, uzun süredir beklemekten bozulmuş. Bütün bunları düşündüğünüzde, işimizin Boğaz'daki saldırıdan daha kolay olacağını tahmin edebilirsiniz... Benim için kaygılanmanıza gerek yok. Korkmuyorum. Bu savaş, Türkleri tarihten silme savaşı olacaktır. Böyle bir tarihi görevde yer alacağım için kendimi şanslı sayıyorum. Siz de Doğu'nun sır dolu topraklarında bir oğlunuz olduğunuzu düşünerek, kendinizi şanslı saymalısınız...

Tanrı hepimizi korusun. Sevgiler...

Oğlunuz Leslie

Mektubu dörde katladı. Mavi bir zarfın içine koyup posta erini aramaya başladı. Mektup yazan sadece Leslie değildi. Kendilerini neyin beklediğini bilmeyen çok sayıdaki er, beyaz kâğıtlara genellikle iyimser şeyler yazmaya gayret ediyordu. Yazılan bu satırlarda hiç kimse ölümden söz etmiyor, ölümü

---

3 Kazdağları

kendine yakın görmüyordu. Ölüm, sadece ve sadece “Abdüller”⁴ için, “acımasız, vahşi, zavallı, barbar Türkler için”di.

Agamemnon Zırhlısı’ndan Albion Zırhlısı’na gönderilen Leslie, güvertede son hazırlıkları yapan askerlere ve limana uzun uzun baktı. Karanlık içindeki gemilerden suya ışıklar yansıyor. Zırhlıların, gambotların yanı sıra, asker, hayvan ve malzeme taşımak için her türlü tekne, mavna, layter, şalopel, yat, römorkör, feribot, ve transatlantik limanda yerini almışlardı. Deniz gücü bu kadarla da kalmıyordu. 24 Nisan’ın seher vaktinde Bozcaada’ya, İmroz’a ve Somaki Adası’na lojistik destek sağlayacak birçok gemi Limni’ye kaydırılmıştı. Kısacası adaların etrafında irili ufaklı toplam 350 gemi hareket emrini bekliyordu.

*

Gemilerde son kontroller yapıp askerlere en sevdikleri yemekler ile sıcak kahveler dağıtıldı. Bandolar konser verdi. Subaylar birliklerine moral verici ve yüreklendirici konuşmalar yaptı. Saat 01.30’da devriye ve hücumbotların haricindeki gemiler, makinelerini çalıştırıp yarımada doğru yöneldiler... Erler, sırtlarında çantaları, ellerinde tüfekleri, güverteye yazılmış büyük rakamların üzerinde grup grup beklemeye başladılar. Artık hedefe iyice yaklaştıklarının farkındaydılar. Kimse konuşmuyor, sigara içmiyordu. Bundan sonra ne olacağını ve nasıl olacağını merak ediyor ve metin olmak için gayret ediyorlardı.

Büyük gemilerin ardındaki layterlerin ve mavnaların bazılarına atlar, katırlar, eşekler bağlanmıştı. Kayıklara da cephanesandıkları yüklenmişti... Gemilerden, belirlenen yerlere varmak üzere olduklarını belirten işaretler alınıyordu. Nakliye gemilerinin önünde giden zırhlılar manevra yapmaya başlamışlardı

4 Anzak askerlerinin savaşın başında Türklere taktığı isim

bile. Üç İngiliz gemisi, Queen(Elizabeth değil), Prince of Wales ve London, Ege'nin karanlık sularını yarararak, biraz daha kuzeydeki Kabatepe açıklarına doğru dümen kırarak ağır ağır yaklaşmışlardı. İçleri hınca hınç asker dolu nakliye gemileri ise buluşma noktasına vardıklarında demir attılar. Ne kadar filika varsa denize indirilmeye başlandı. Gemilerin her iki yanından çok sayıda ip merdivenler sarkıtıldı. Arıburnu açıklarındaki gemilerinde 1.500 kadar Anzak askeri, "Filikalara binin!" emrini beklemekteydi. Hepsi boğazın girişini aydınlatmak için tepelerde dönen ışıldaklara endişeyle bakıyor, ışıldakların topoğrafyayı aydınlattığı yerlerde, tepelerin koyu gölgelerini görebiliyorlardı.

*

Konvoyun en arkasında River Clyde adlı eski bir kömür gemisi Seddülbahir açıklarına yaklaşmaktaydı. İçinde 2.000 İngiliz askeri vardı. Yarbay Unwin bu gemiyi yüzen bir Truva atı gibi kullanmayı teklif etmiş, teklifi de kabul edilmişti. Üstelik, River Clyde'nin yan duvarlarına çelikten zırhlar yapılmış, böylece İngiliz askerleri Türklerin ateşinden rahatlıkla korunabilecekti. Gemi V Koyu(Ertuğrul) açıklarında karaya oturtulacak, gemiden kumsala layterlerle kurulacak köprüden 2.000 asker hızla çıkacak, sahilde bulunan az sayıdaki Türkleri Kirte'ye kadar atacaktı. Yani, Antik Truva şehrinin karşı kıyısında modern bir tahta at efsanesi daha yaşanacaktı...

Yüzyıllarca öncesinde yaşanan efsaneye göre ise Komutan Menelaos, eşinin Truvalı Paris'i seçmesine çok kızmıştı. Akhaların en büyük hükümdarı olan ağabeyi Agamemnon da bütün komutanlarını toplayıp Truva'ya saldırmıştı... Kendilerini daha medeni sayan Akhalar, bir Anadolu Devleti olan Truva'yı hileyle, acımasızca yok etmişlerdi. 19. yüzyılda kendini Akhaların

mirasçısı gören Batılı Devletler, Truva yerine İstanbul'a saldırmak için yüzyıllar sonra da olsa gelmişlerdi.

Yine aynı tutkular, düşünceler yıllar sonra bu topraklarda savaşa dönüşüyordu. Peki, tarih boyunca Garp'ta değişen neydi ki? Bu soruyu tarihçiler kendilerine sık sık soracaklar mıydı? Ya da sorma cesaretini kendilerinde bulabilecekler miydi?

25 Nisan 1915 / Saat: 02.30

Gecenin gittikçe koyulaşan, ağırlaşan karanlığı, çarşaf gibi düz ve sakin denizin üzerine çöküyor, ara sıra hafiften rüzgâr esiyor, bir dalga denizin ortasında beliriyor, Arıburnu'nun taşlık sahillerinde eriyip gidiyordu. Bir dalga Sedülbahir, başka bir dalga Tekeburnu ve Ertuğrul koyundaki sahillerde yitiyordu. Bu sahillere halelenmiş ayın şavkı, yıldızların cılız ışıkları vuruyor, dalgalar kıyıda yosun tutmuş olan kumtaşlarını son kez kucaklayıp can veriyordu.

Karanlığın içinde, deli divane uçan martıların sesi yankılanıyor, denizin yüzeyini yalayıp gidiyordu. Bazen güneyden esen rüzgâr adalarda henüz tomurcuklanmaya yüz tutmuş zeytinlerin kokusunu, Gelibolu Yarımadası'ndaki diğer zeytinliklere taşıyordu.

Bu akşam yıldızlar zeytin kokulu bayırlara, yosun ve iyot kokulu koylara diğer gecelerden çok daha yakındılar sanki. Öyle ki insanın elini uzatıp yıldızları tutası geliyordu.

Günün ağarmasına ramak kala, bir el gökyüzünden bütün yıldızları tek tek topluyor, denizin kumlu tabanına fırlatıyor, onları birer denizyıldızı yapıyor gibiydi.

Yıldızlar bir tek toprakta yoktu. Toprağa düşen yıldızlar da olacak mıydı acaba?

Dalları budanmış yaşlı zeytin ağacının altında, kaputuna sıkıca sarılıp yatmakta olan Üsteğmen Halit Mustafa'nın gözleri yıldızlarda, kulağı ise sahili gözetlemekte olan nöbetçi erlerindedeydi... Çocukluğunda, sıcak yaz gecelerinde, evin eyvanında yatar, uzun uzun yıldızları seyrederdi. Bundan büyük keyif alırdı. Kendine bir yıldız belirler, "Bu benim yıldızım," der, onu sahiplenirdi. Yarın gece ve diğer geceler de yıldızına bakardı. Hep oradaydı yıldızı. Sevinirdi, bir yudum mutluluk yaşardı. Sonra içinden yıldızların adlarını bir bir sayardı; Çoban Yıldızı, Seher Yıldızı, kuyruklu yıldız, kayan yıldız, sarı yıldız, Küçük Ayı ve Büyük Ayı... "Kayan yıldıza bakma, uğursuzluk getirir," derdi annesi ve ne zaman bir kayan yıldız görse, hemen Yaradan'a dua ederdi... Bunları düşününce Halit Mustafa'nın dudaklarında hafif bir tebessüm belirdi. O sırada bir yıldız hızla kaydı, kaybolup gitti. Elinde olmadan annesinin dediklerini hatırladı. Gülümsemesi dondu, kaldı... Uğursuzluk muydu? Böyle şeylere inanmazdı ama kayan yıldızdan ilk kez tedirgin oldu. Kaputunu topladı. Sırtını zeytin ağacına dayayıp oturdu. Tütün saracaktı ama askerlere verdiği emir aklına gelince vazgeçti; "Sigara içilmeyecek. Silahların madeni kesimleri, özellikle süngüler çaputlarla sarılacak. Parlamaları önlenecek. Yüksek sesle konuşulmayacak. Siper kazmada kullanılan çapalar, kürekler siperlerden çıkarılmayacak. Eller tetikte, kulaklar kirişte olacak," demişti.

Deniz, hâlâ sakin olmalıydı ki dalgaların sesi duyulmuyordu. Mehtabın ışıkları sahile ve denize vuruyor, nöbetçi erlerin, sahile gerilmiş olan dikenli tellerin, kazıklı engellerin ve biraz doğuda kalan Seddülbahir Kalesi'nin silüeti ayrı bir güzellik sunuyordu. Anadolu kıyısındaki projektörler boğaz girişini düzenli aralıklarla tarıyor, oluşan ışık hüzmeleri karanlık içinde aydınlık tüneller açıyor, bunlar mehtabın aydınlattığı deniz yüzeyinde uzayıp gidiyordu.

Gece, yıldızlar ve tedirginlik büyüyordu.

Şafağın sökmesine daha çok vardı.

Üsteğmen Halit Mustafa kendisine doğru koşarak gelen bir er gördü. Oturduğu yerden kalktı. Soluk soluğa kalmış Lapsekili er Muharrem selâm verdi.

“Hayrola Muharrem?”

“Binbaşım sizinle derhal görüşmek istiyor.”

“Geliyorum.”

Üsteğmen Halit Mustafa, Muharrem’in ardına düştü. Labirent gibi yamacı sarmalayan siperlerin içinden geçtiler. Geniş ve derin siperin köşesinde, boş bir cephane sandığının üzerine açtığı haritayı dikkatle inceleyen 26. Alay, 3. Tabur Komutanı Binbaşı Mahmut Sabri Bey başını kaldırmadan söze girdi:

“Gel Halit Mustafa. Alay komutanımız Yarbay Hafız Kadri Kirte köyünde telefonda bekliyor. ‘Son durum nedir?’ diye soruyor.”

“Henüz bir şey yok komutanım.”

“Ben de öyle söyledim. Bizden on dakikada bir rapor istiyor... Üsteğmenim biliyorsun, düşman uçakları dün defalarca keşif yaptı. Balonlar bütün gün gözetlemede bulundu. Bu gece, belki de şafakta çıkarma yapacaklar. Çok dikkatli olmalıyız.”

“Bütün tedbirler alındı komutanım.”

“Biliyorum biliyorum... Yalnız hangi mıntıkaya çıkacaklarını tam kestiremiyoruz.”

“Maalesef...”

“Ama birlikleri öyle bir yerleştirelim ki hareketli savunma yapabilelim.”

“Zaten askerler hareketli savunma düzeni yapacak bir şekilde siperlere yerleştirildi.”

“Sen takımını al. 10. Bölüğün yanına mevzilen. Ben de Ertuğrul Koyu’na gideceğim. Oradan da Seddülbahir köyüne geçeceğim. Karargâhım Harapkalédedir.”

“Başüstüne komutanım.”

Halit Mustafa selam verip çıkacakken, Tabur Komutanı Binbaşı Mahmut Sabri Bey sonradan bir şey hatırlamış gibi sordu:

“Halit Mustafa, kimin kimsen var mı?”

“Yok.”

“İyi... Ha teğmenim, birinci hattaki takımların ihtiyat cephaneleri yanlarında bulunacak; su mataraları, su küpleri doldurulacak, akşama kadar mevcut su ve cephane ile idare edilecek. Eğer düşman çıkarma teşebbüsünde bulunursa, acele edilmeyecek, kayıklar ve diğer çıkarma araçları sahile 100-200 metre kadar yaklaştıktan sonra çok şiddetli bir şekilde ateş açılacaktır. Hedefler ve mesafe iyi ayarlanacak. Bir mermi dahi boşa atılmayacaktır... Asıl bunları söylemek için çağırtmıştım sizi.”

“Başüstüne komutanım...”

Halit Mustafa geri dönerken şaşkındı. Binbaşı Mahmut Sabri Bey’e, “Kimsem yok,” dediğinde, “İyi,” demişti. Ne demek istiyordu? İyi, nasıl olsa burada ölüp gideceğiz, ardından ağlayacak kimsen olmayacak mı ya da hayatta tek başına kalmak iyi bir şey mi demek istemişti? Hangisi olursa olsun, gecenin bu vaktinde kafası karışmıştı. Akli bir bilmece gibi beyninin kıvrımlarında dönen “iyi” kelimesine takılmış olduğu halde ön siperlere doğru yürümeye başladı.

İnsan boyunu aşan derin siperler sık sık yön değiştirerek, karşı sahili geniş açıdan görebilecek bir tarzda, ön siperler ise daha sığ ve tek yönde kazılmıştı. Bunlarla ilk çıkarmanın, ilk hücumun karşılanması, bu sayede düşmanın oyalanması düşünülmüş, Kirte köyü yakınlarına kadar da kademeli olarak diğer siperler kazılmıştı. Bu siperler birbirine kanallar ve tünellerle

bağlanmıştı. Âdeta bir labirenti andıran siperlerde acemi erler kolaylıkla kayboluyor, takımlarını ve bölüklerini bulmakta zorlanıyorlardı. Halen şu saatlerde bile Kirte köyü kuzeyinde siperler kazılıyordu... Zaten siperler hep gece kazılıyordu çünkü düşman gündüz uçaklar ve balonlar vasıtasıyla her faaliyeti kolayca gözetleyebiliyor ve engel olabiliyordu...

Gözcüler dışında herkes siperlerde yan yana, omuz omuza, hazır ol vaziyetinde bekliyordu. Çavuşlar ve onbaşılar siperleri dolaşarak erata uyarılarda bulunuyordu:

“Uyumayın, gözünüzü dört açın!”

“Kulağınız bizde olsun!”

“Tüfek mekanizmalarını kontrol edin, tutukluk yapmayın!”

“Süngülerinizi yuvaya tam oturtun, düşmesin!”

“Kasaturanızı bileyin!”

“Yüreğinizi yufka tutmayın!”

Siperlerde bekleyen erat bu uyarılar üzerine silahlarını kontrol ediyor, tecrübeliler acemi erlere yardımcı oluyordu. İlk defa savaşacaklarda gözle görülür bir tedirginlik vardı. Onlar yaralanmanın, ölmenin ya da öldürmenin nasıl bir şey olduğunu anlamaya çalışıyorlardı. Bir mermi, bir şarapnel parçası insan vücuduna nasıl girerdi? İnsan acı duyar mıydı, yaralanınca ne hissedirdi? Buraya geldikleri günden beri zihinlerinde kaç defa öldürmüş ve öldürülmüşlerdi.

Yarımadanın sırtlarında papatyalar, ballıbabalar, nevrular, yabani menekşe ve sümbüller çiçeğe durmuştu. Erik ağaçları bir gelin edasıyla süzülüyordu. Ya pembeye bezenmiş badem çiçeklerine, kırmızı gelinciklere ne demeliydi? Hele hele gelincikler... Sanki toprağa düşen kan damlaları gibiydiler. Kanayan derin bir yaradan yere damlamışçasına kırmızıydılar. Ama bu kırmızılık, yaşama tutunmanın rengini yansıtıyordu. Çiçekler-

deki bu yaşama sevinci ve iştahı, şafakta belki ölecek veya öldürecek olan askerlerde tam bir tezat duygusu uyandırıyor, bu iki zıt duygunun yer aldığı körpecik bedenleri deprem dalgası gibi sarsıp duruyordu. Çöken karanlık şimdi çiçeklerin gülen yüzlerini peçelemişti. Avuç içi kadar yerde, omuz omuza duran on binlerce askerin varlığına karşın, insanı ürküten koyu bir sessizlik hüküm sürüyordu. Belki bu saatler, hayatın da kırılma noktasıydı. Kim bilir?

Gelibolu Yarımadası'ndakiler tek bir şeyi biliyordu; düşman eninde sonunda gelecek, onunla ölesiye çarpışacaklardı. Bunun dışında her şey onlar için büyük bir sır, büyük bir muammaydı...

*

Halit Mustafa beklemenin bıkkınlığı ve karanlığın getirdiği sıkıntı içindeydi. Nöbetçinin birine 10. Bölüğün nerede olduğunu sordu:

“Üç siper önde komutanım. En uç siper..”

O da içinden sayıkladı, “En uç siper,” Kendisini takip eden askerlerine hiçbir şey demedi. Siperleri sayarak en uç sipere geldi. Kesif bir deniz kokusu duydu. Sanki bu kokuyu bir daha hiç koklayamayacakmış gibi derin derin içine çekti. Deniz kokusuna taze kazılmış siperlerden toprak, genç vücutlardan dolayı da ter karışıyordu. Sonra Üsteğmen Halit Mustafa genç bir yedek subayın tekmil verişini her zamanki kanıksamışlığıyla dinledi. Teşekkür etti. Bilinen şeylere dairdi tekmili; asker ve silah sayısı, alınan tedbirler vb... Halit Mustafa askerlere bir şeyler söylemeliydi ama içinden hiç konuşmak gelmiyordu. Ne diyebilirdi ki? Onlar da burada ne olup bittiğini gayet iyi biliyorlardı. Herkesin bildiklerini yüksek sesle dile getirmenin anlamı var mıydı? Ona göre yoktu. Yine de bir şeyler söylemek zorunda hissetti kendini:

“Askerler! Çanakkaletde vatani müdafaa için bulunuyoruz. Bu vazifeyi hakkıyla yapmak için canımızı dahi sakınmamalıyız... Şunu iyi biliniz ki eğer burayı düşman ele geçirirse İstanbul düşer. Burası düşmezse Payitaht da düşmez. Sakın aklınızdan çıkarmayınız. Gaflet ve korkaklık içinde bulunmayınız. Korkunun ecele hiçbir faydası yoktur... Allah hepimizin yardımcısı olsun!”

Bütün söyleyecekleri bu kadardı işte. Subay olarak göreve başladıktan sonra askerlerine hep kısa konuşmalar yapardı. En kestirmeden en anlamlı sözler söylemeyi tercih ederdi. Cephedeki askere sözü dolandırmanın bir yararı olmadığına inanırdı... Yoksa, gittikçe katı kalpli mi oluyordu? Bu soruyu kendine büyük cesaretle sordu, “Acaba?” diye tereddüt etti. İnsan değişirdi. Ne vardı bunda. Duyguları, düşünceleri, sevinçleri zamanla değişirdi.

Neler düşünüyordu? Kendisine hayret etti. Hele bu saatlerde, düşmanın çıkarma yapacağı, uzayıp giden karanlığın her şeyi örttüğü şu anlarda bunları düşünmek? Belki de beklemekten usandığı için miydi?

Askerlerinde en çok gıpta ettiği şey, mektup beklemeleriydi. Ara sıra komutanlıktan gönderilen tamimler sayılmazsa, kendisine hiç mektup gelmez ve kendisi de mektup yazmazdı. Üşengeçlikten mi, yalnızlığa bir tutku derecesinde bağlı olmasından mıydı, bilemiyordu. Bunu kendine hep sorup durmuştu. Yıllar geçmesine rağmen aklındaki soruya bir türlü cevap bulamamıştı. Oysa, mektuplarla gelen sevginin ya da mektuplarla gelen hüznün nasıl olduğunu düşünürdü hep. Mektupta acı veya tatlı haberler söz konusu olsa da mektubu gelen daima sevinirdi. Sevinçle, âdeta yırtarcasına açardı mektubunu. Mektup uzun zaman gelmezse, bekleyeni halden hale koyardı. Mektubun gecikmesini hep kötü haberlere yorar, geceleri uyuyamaz, gündüzleri ise darlanır dururdu. Mektup cephedeki askerin gurbetle

bağlantısını kuran en önemli köprüydü... Sevinç de üzüntü de bu uzun köprüden geçerek askere ulaşırdı. Halbuki Halit Mustafa için böyle bir köprü hiç kurulmamıştı. Kendisini daima nehrin bir kıyısında kalmış gibi hissediyordu. Karşı kıyı ile hiçbir bağlantısı yoktu ama köprüsüzlükten de asla şikâyetçi değildi. Hele bundan sonra köprü kurmaya çalışmak, iki kıyıya ait olduğunu ispatlamak kendisi için beyhude bir gayret olacaktı...

Uzaklardan top seslerine benzer, belirli belirsiz gürültüler duydu. Merak etti. Hemen telefonun başına geçti, 3. Tabur Komutanı Binbaşı Mahmut Sabri'yi aradı:

“Komutanım top seslerini duydunuz mu? Nereden geliyor acaba? Zırhlılar Arıburnu'na yoklama ateşi mi yapıyorlar? Tetikte mi olalım? Zaten tetikteyiz, bekliyoruz... Ama bu kefereler üç beş yere de çıkabilir... İhtiyatların kuvvetli ve bize yakın olması lazım!”

Telefonu kapatan Üsteğmen Halit Mustafa Efendi şaşkındı. Düşman niye Arıburnu'nda yoklama yapıyordu ki? Arıburnu mıntıkası, kilden ibaret çıplak tepelerle, uçurumlarla doluydu. Bu tepeler birçok derin vadi tarafından âdeta oyulmuştu. Rüzgâr, yağmur ve kar milyonlarca yıldan beri buraları sabırla şekillendirmişti. Sahile dik ve sarp tepeliklerden çıkarma beklemiyorlardı. Bu mıntıkada, gözcülük yapan birkaç müfrezeden başka bir kuvvet yoktu... İtilaf Kuvvetleri, Seddülbahir gibi yarımadanın en ucu dururken, sarp tepelerden niye saldırıcaklardı ki? Hele biraz daha güneyde, çıkarmaya çok elverişli Kabatepe'nin düzlüğü varken... Ya düşman bu düzlükten saldırıp, Seddülbahir'e sarkıp, arkalarını çevirirse? Bu düşünce uzun bir süre beyninde dolandı durdu... “Aman nereden gelirse gelsinler,” diyerek işin içinden çıktı. Sonra arkadaşı Tevfik Bey'i hatırladı. Hatırladı ne demek, hiç unutmamış, hiç aklından çıkmamıştı ki... Arkadaşının vuruluşu, ona yardım edemeyişi ve kalbura dönmüş, sıcak kumlar üzerinde yatan vücudu

sanki olay daha demin olmuş gibi gözlerinin önünde canlanıp durdu. Karanlığa alışmış gözleri doldu. Sinirleri gerildi. Kalbi daha hızlı atmaya başladı:

“Tevfik bir kere öldü. Ben ise her gün,” dedi.

Öksürecekti. Mendilini çıkarıp ağzına götürdü. Boğuk boğuk öksürdü. İyice kızardı. “Tam şimdi sigara yakmalıyım ki,” diye iç geçirdi. “İngilizler benim siperlerime gelin. Gelin ki sizinle yarım kalmış işimizi tamamlayalım. Sen rahat uyu arkadaşım. Senin kanını o sıcak çöllerde komayacağız inşallah. Sana arkadaş, asker ve namus sözü,” diye düşündü. Daha da gerildiğini hissetti. Tütün sarmak istedi. “Şu mereti de bırakamadık,” diye kendine kızdı... “Bir intikamı almaya mecbur olmak. İntikama bağlanmak çok garip. Bir de bağlı olduğum sık sık aradığım şey, tütün. O da benim ciğerlerime gözünü dikmiş durumda. Öyledir zahir, her bağımlılığın bir bedeli vardır. İntikamın, tütünün, aşkın, vatanın da bir bedeli var... Vatan için bedel ödemeye hazır mıyız? Elbette hazırız! Ya burada niçin varız? Bedel ödemek ve bedel ödetmek için. Bostan tarlasına girer gibi bu topraklara rahatça ayak basıp ilerleyeceğini sananlara bedel ödetmek boynumuzun borcu değil mi? Elbette boynumuzun borcu... Can mı? Burada çok. Nice canlar, vatana can vermek için can atıyor.”

Kendi kendine moral ve cesaret vermişti. Siperler içinde ağır ağır yürümeye başladı. Sanki biraz rahatlamıştı...

*

Bazı top seslerinin duyulmasından sonra siperleri hafif bir mırıltı dalgası dolaştı. Ayaklar yere daha sağlam bastı. Eller, tüfekleri daha sıkı kavradı. Süngüler yoklandı. Gözler, sanki gemileri ve topları görecekmış gibi karanlığa dikkatle baktı. Dudaklar kıpır kıpır duaya durdu... Aylardan beri gelecek denilen düşman artık gittikçe yaklaşıyordu... “Düşman” ya da “gavur”

adı siperdeki askerlere farklı bir canlı, farklı bir yaratık gibi geliyordu. Düşmanı Kaf Dağı'nın ardındaki dev gibi düşünüyorlardı. Öylesine sır dolu, öylesine bilinmezdi düşman. Düşmanın da kendileri gibi etten kemikten yapılmış insan topluluğu olduğunu unutmuşlardı sanki...

Halit Mustafa, serin rüzgârın yüzüne vurmasıyla kendine geldi. Derin bir nefes aldı. Ciğerlerinin en ücra köşesine dek bu iyotlu, temiz ve serin havayı doldurmak istiyordu. Durduğu yerde duramıyordu. Biraz daha üşüyünce, “En iyisi siperleri gezmek,” diye düşündü. Ertuğrul Koyu'nun yamacına doğru yürümeye başladı. Siperler denize paralel olarak Eskihisarlık Tep'e'ye dek uzanıyordu. Burada Teğmen Abdurrahim Efendi'nin 2. Takımı mevzilenmişti. Siperlerin uzunluğu karmaşıklığı ve derinliği karşısında hayrete düştü. “Koca bir şehrin tünelleri gibi,” dedi içinden.

10. Bölük, 1. Takımın siperlerine gelmişti. Üsteğmen Halit Mustafa hemen sağ tepede mevzilenen askerlerinin arasından geçerek tekrar sahile inmek istedi. İlyas Onbaşı, “Gitme,” dediyse de onu dinlemedi. Nedendir bilinmez yüzünü deniz suyuyla yıkamak istedi. En öndeki siperlerden çıkarken karanlıktan bir ses:

“Komutanım siperden çıkmasanız daha iyi olur,” dedi.

“Niçin?”

“Düşmanın balonu dünden beri dolanıp duruyor. Bu gavurlar belki geceleri bile gözetliyorlardır bizi.”

“Beni de görebilirler mi?”

“Belki.”

Bu “belki” kelimesi, inisiyatifin artık kendisinde olduğu, ister çıksın ister çıkmasın, kendisinin bileceği bir iş olduğu anlamına geliyordu.

Halit Mustafa sahile inmekten vazgeçti. Karanlıkta sesin geldiği yöne doğru yürüdü. Sesin sahibini merak ediyordu. Hazır olda duran erin yanına geldi. Er, kendisine hemen tekmil verdi:

“Reşitoğlu Yahya Çavuş, Ezine!”

“Sizin memlekette sayılırsınız desene çavuş.”

“Öyle sayılır komutanım. Ama memleket hepimizin. Hepimizin olduğu için buradayız.”

“Doğru söylüyorsun çavuş. Memleket hepimizin... Son durum nedir?”

“Bekliyoruz komutanım.”

“Bekliyoruz. Hepimiz bekliyoruz çavuş...”

Halit Mustafa bu sözleri derin bir dalgınlıkla sanki dışlerinin arasından kerpetenle çıkarıyormuş gibi söyleyebildi. Başka ne diyebilirdi ki? Düşündü, aklına hiçbir şey gelmedi. Sustu...

*

Yahya Çavuş, birkaç gün önce bölük komutanıyla görüşmek isteğini söylemişti. Görüşme isteği kabul olunca çok sevinmişti. Yahya Çavuş selam verip komutanının karşısına çıkmıştı:

“Çavuş neymiş benimle konuşmak istediğin konu?”

“Komutanım, bu dar zamanda benim konuşma isteğime karşılık verdiğiniz için teşekkür ederim.”

“Önemli değil.”

“Komutanım, benim memleketim Ezine'dir. Civar köylerdeki bazı asker arkadaşlarla görüştük. Şöyle düşündük; biz gönüllü olarak en uç siperlere gitmek arzusundayız. Eğer siz de izin verirseniz, memleketimize ayak basma cüretkârlığımızı gösterecek düşmanı ilk önce biz karşılamak isteriz. Öleceksek ilk önce biz ölelim. Zira şunu biliyoruz; düşman bizi yenerse evlerimiz, ailemiz ve yakınlarımız tehlikede kalacaktır. Bunun farkında-

yız. Evvelallah, biz gönüllüler düşmanı durdururuz komutanım. Düşman ancak cesetlerimizi çiğneyerek ilerleyebilir. Bu konuyu arz etmek üzere görüşmek istemiştim.” Bölük Komutanı böyle bir teklifi açıkçası beklemiyordu. Kısa bir süre düşündü. Yahya Çavuş’un heyecanlı ve bu konuda çok istekli olduğunu görünce:

“Peki çavuş... Yanına gönüllülerden bir takım kur. Üsteğmen Halit Mustafa hatta Hisarlık Tepedeki Teğmen Abdurrahim ile de irtibatta olunuz, emir komuta kurarak mevzileniniz. Düşmana karşı elinizden gelen mukavemeti göstererek oyalamayı yapınız. Sizin bu gayretiniz ve fedakârlığınız bize hem zaman kazandıracak hem de düşmanı oyalayacaktır. Allah yardımcınız olsun.”

“Sağ ol!”

Yahya Çavuş ile birlikte ön siperlerde çarpışmak için 45 asker gönüllü olmuştu. Bu kadar asker Ertuğrul Koyu’ndan karaya çıkacak olan düşman askerlerine karşı durabilir miydi? Aynı soruyu Yahya Çavuş kendine sormuştu. “Çıkarız!” dedi kararlılıkla. “Evvelallah çıkarız.” Gönüllü askerlerin çoğu yakın kasabalardan gelen askerlerdi. İçlerinde Aydından gelen birkaç da efe vardı.

Halit Mustafa üşüyünce:

“Geceler ne kadar da ayaz Yahya Çavuş,” dedi.

“Deniz kıyısı. Üstelik rüzgâr da yok. Aslında bizim buralarda rüzgâr hiç eksik olmaz ama... Yeli pek boldur komutanım.”

“Yeli bol, gülü bol, geleni bol, şimdi de askeri bol.”

“Eh öyle sayılır komutanım.”

“Çavuş, bu akşam gerçekten rüzgâr yok. Yıldızlar daha parlak değil mi?”

“Daha parlak komutanım. Babam derdi ki yıldızlar ya deprem olacağı ya da savaşın başlayacağı vakit daha parlak ve yere yakın gözükmüş.”

“Deprem olmuş çavuş. Mürefte depremi olmuş. Üç sene önce yakıp yıkmış ortalığı... Yakında savaş başlayacak... Bu toprakları bir de savaş yakıp yıkacak...”

“Yakıp yıksın bakalım... Allah'a bir can borcumuz var. Eh, onu da bir gün ama öyle ama böyle ödeyeceğiz işte.”

“İyi dedin Yahya Çavuş... Sahi senin takımın hangisi?”

“10. Takım komutanım. Gönüllülerle mevcudiyetimiz kırk beş kişi oldu. Ben de onları ikiye ayırarak siperlere yerleştirdim.”

“İyi yapmışsın. Zaten şimdiki sıkıntımız düşmanın nereye çıkacağını bilememek. Düşman aldatıcı çıkarma da yapabilir... Garip değil mi çavuş? Onlar, yani düşmanlar bizi hiç görmediler. Biz de onları hiç görmedik. Birbirimizi öldürmek için karşılıklı tetikte bekliyoruz.”

“Biz mi çağırdık onları komutanım? Memleketimizde ne işleri var?”

“Sana bir şey söyleyeyim mi? Düşman askerinin çoğu buraya neden geldiğini bilmez. Üstteki dört ya da bilemedin beş kişi bir şeylere karar vermiştir. Savaşa karar verenler savaşmaz. Askere, ‘Çanakkale’ye, Gelibolu’ya gidin ve savaşın,’ denmiştir. Bu kadar basittir. Askere ‘Şu tepeleri ele geçirin,’ derler. Asker bunu bilir, amacın İstanbul’u alıp, can derdine düşen Rusları kurtarmak olduğunu asla bilmez.”

Bu sözler üzerine Yahya Çavuş hiçbir şey diyemedi. Daha doğrusu komutanının ne demek istediğini anlamamıştı. Sustu. Ancak akli bir şeye takılmıştı. Sormadan da edemedi:

“Biz de dört kişinin demesiyle mi buralara geldik komutanım?”